

SOCIOEKONOMICKÉ ZMĚNY REGIONŮ ČR

Kontakt

- Jan Kuchyňka
- kuch@mail.muni.cz
- pavilon 04, pracovna č. 03005, 3. patro

Transformace české společnosti po roce 1989

Struktura

- Definice transformované společnosti
- Teorie vývojových stádií a jejich zasazení do transformačního kontextu
  - ▣ post-industriální přechod
- Organizační členění společnosti
  - ▣ znaky společenských systémů – statický, dynamický, organický
- Analogická témata
  - ▣ změny vztahového prostoru
  - ▣ transformace sídel
  - ▣ vývoj dopravních vazeb

Transformace české společnosti po roce 1989

Monument transformace je imaginativní a kritické prostředí, které nám dovoluje zabývat se procesy, jichž jsme časově stále součástí – procesy společenské transformace.

Na počátku byla jistým způsobem naivní touha odpovědět na otázku: Co se s námi stalo v průběhu dvaceti let po pádu komunistického režimu?

(Baladrán, Z., Havránek, V., 2010)

Transformace české společnosti po roce 1989

- součást transformačních procesů
- časově neomezený proces
- společenská transformace
  - ▣ demografický přechod, stratifikace sídelních systémů, reformy institucionální struktury, geosociální pohyby, populační klima
- široké spektrum faktorů
  - ▣ konvergence, divergence, prostorová distribuce, hierarchická

Společnost jako systém

- komplexní
  - ▣ společnost
  - ▣ prostor
- semikomplexní
  - ▣ ekonomika
  - ▣ politika
  - ▣ společnost
- elementární
  - ▣ trh práce
  - ▣ veřejná správa
  - ▣ psychologie jednotlivce

Charakteristiky	Typ systémů		
	Elementární (lidské populace)	Semikomplexní (sociální systémy)	Komplexní (sociogeografické systémy)
Úroveň diferenciacie / vnitřní nerovnoměrnosti	Nízká	Střední	Vysoká
Forma vnitřního rozrůznění	Homogenní	Semihierarchické	Hierarchické
Orientace vývojových procesů	Rehomogenizace	Divergenčně-konvergenční cykly	Reprodukce až umocňování hierarchizace
Proměnlivost úrovní diferenciacie / nerovnoměrnosti	Nízká	Vysoká	Střední
Řádovostně-měřítková diferenciacie	Omezená	Výrazná	Výrazná

Znaky společenské transformace

- principiální společenský obrat
- podstatná vývojová dynamizace
- selektivní tendence
- kvalitativně vyšší formy rozvoje

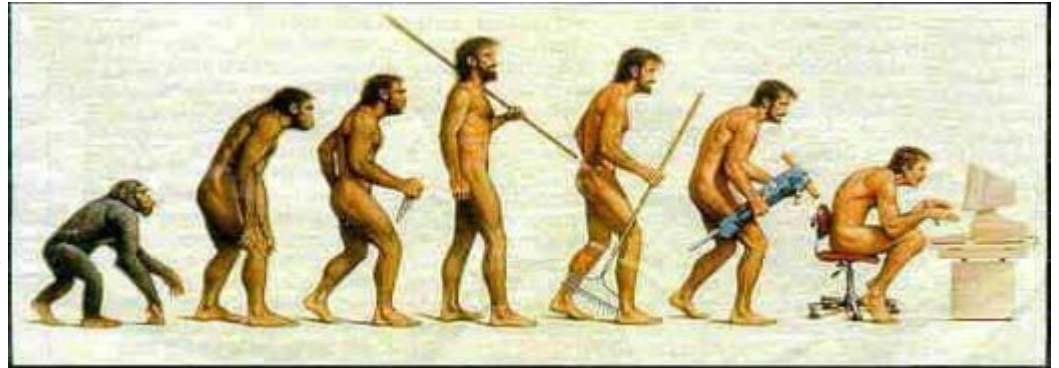

- **přechod k post-industriální společnosti**

Teorie vývojových stádií společnosti

- **pre-industriální**
- **industriální**
- **post-industriální**

- oprávněná kritika na globální úrovni (civilizační stádia) a pro multidisciplinární účely
- univerzální pro industriálně-postindustriální přechod, nižší měřítko (národní úroveň) a vnitrosystémové změny ve společnosti

Industriální společnost

- proces modernizace
- zhruba do r. 1980
- vliv unikátních deformací
  - války – změny v osídlení a národnostní struktuře pohraničí po 2. sv. v. – selektivní dosídlování vykazuje projevy dodnes
  - **totalitní systémy** – cca tedy i československý socialismus – řízená dynamika dílčích soustav městských a obecně sídelních systémů a zprostředkovaně i společnosti

Post-totalitní vs. Post-industriální

- specifický proces **vs.** parciální součást procesu obecného
- autonomní struktura uspořádání společnosti **vs.** produkt vnějšího uspořádání formující vnitřní sociální a ekonomický vývoj
- změny primárně nápravného typu **vs.** změny primárně nového typu
- **kombinované spolupůsobení** – integrace obou přístupů (např. střediskovost + PZI = realita 90.let)

Post-industriální transformace

- přechod k post-industriální společnosti
- srovnání s jinými zeměmi problematické
  - ▣ méně rozvinuté se rozvíjejí dynamičtěji a rychleji
- difúzní efekt
  - ▣ hierarchie center formována zhora v důsledku vnějších impulzů – nepřírozené formování nodality
- měřítkový posun koncentračního procesu
  - ▣ vytváření nadnodálních forem středisek, jader

Teorie vývojových stádií - kritika

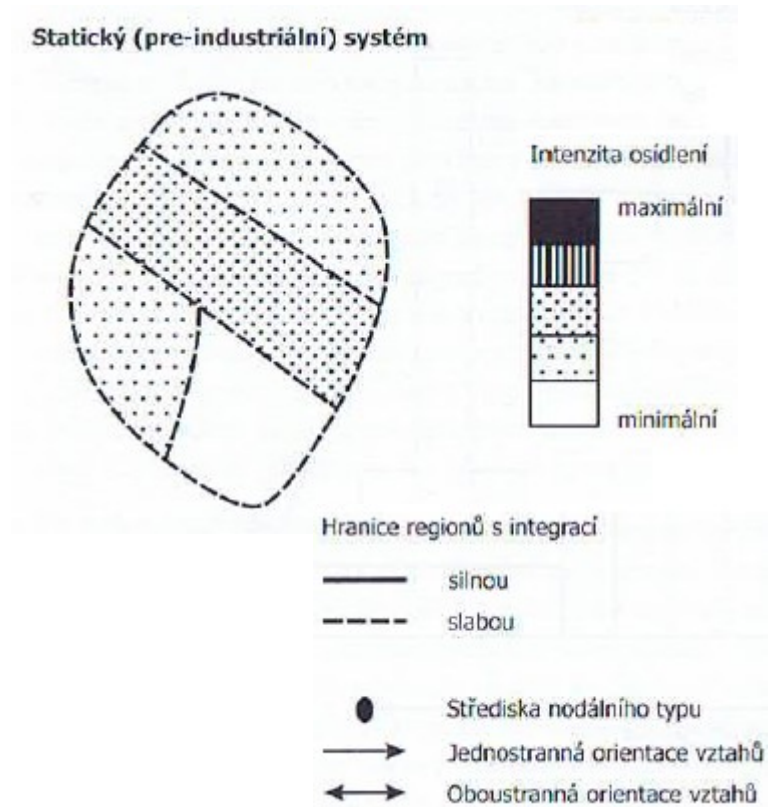
- místo explanace spíše popisnost – není ani tak teorií, jako spíše empirickou generalizací
- neregistruje procesy rehomogenizační
  - ▣ podle *strukturálních znaků* (zvyšování vzdělanosti, městský způsob života)
- pouze procesy rehierarchyzační
  - ▣ podle *velikostních a významových znaků* (asymetrie rozdělení moci, nerovnoměrná distribuce financí)
- absence dalších dimenzí rozvoje
  - ▣ neřešena především měřítková řádovost

Organizační členění společnosti

- pre-industriální, industriální, post-industriální odvozeno hlavně z posunů ekonomického sektoru
- komplexnější členění - dle organizačního systému vývoje společnosti
  - ▣ **statický** společenský systém – pre-industriální
  - ▣ **dynamický** společenský systém – industriální
  - ▣ **organický** společenský systém – post-industriální

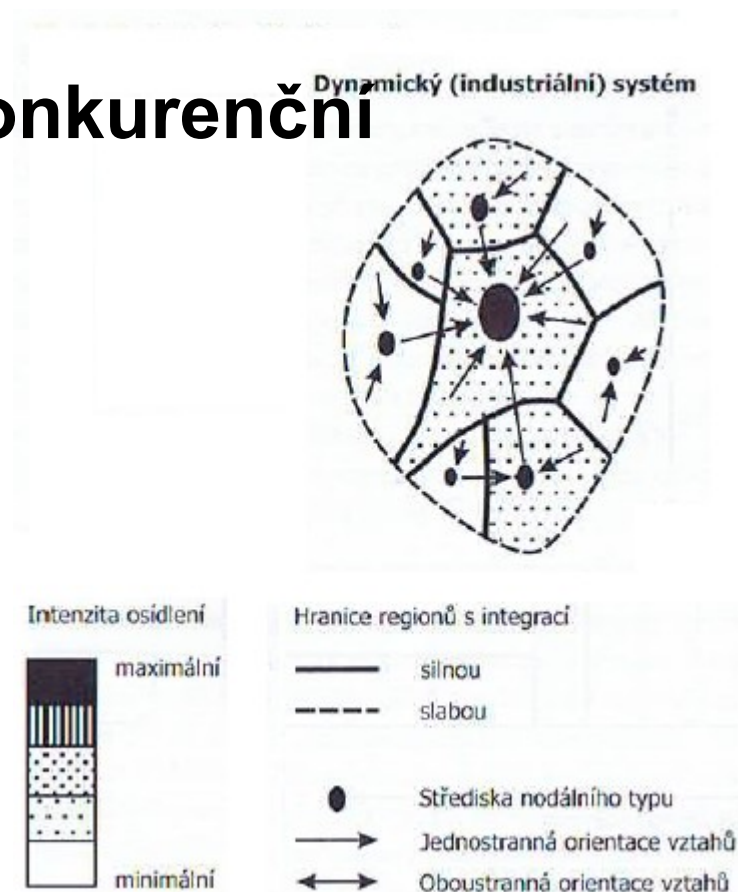
Statický společenský systém

- pre-industriální stádium
- základní mechanismus – **determinace**
- totalitní společenské systémy
  - ▣ omezená měnlivost struktur
  - ▣ bez zpětných vazeb
- přírodní determinovanost sociogeografických uspořádání

Dynamický společenský systém

- extenzivní procesy – spojení kvantitativního a kvalitativního růstu
- základní mechanismus – **konkurenční**
  - ▣ tržní mechanismy
  - ▣ mechanismy politické volby
  - ▣ sociokulturní soutěžení
- nerovnoměrný vývoj
  - ▣ otevření společnosti
  - ▣ stavění hierarchie zdola
  - ▣ zpětná vazba

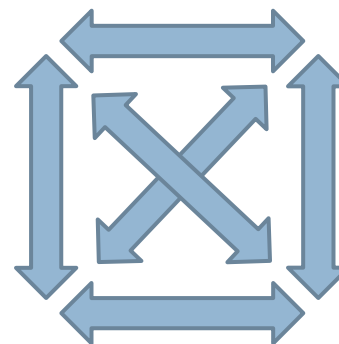
Organický společenský systém

- intenzivní procesy – kvalitativních formy růstu
- základní mechanismus – **konkurenčně-kooperační**
  - ▣ vzájemná závislost částí systému
  - ▣ zájem na prosperitě celku
- změna systému z „bohatý-chudý“ na „řídící-řízený“
- perspektivní
- idealizovaný (?)

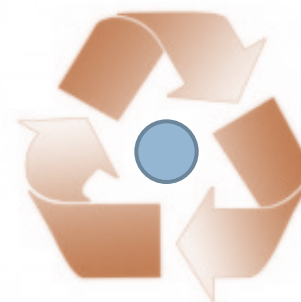

Analogická témata

- změny vztahového prostoru

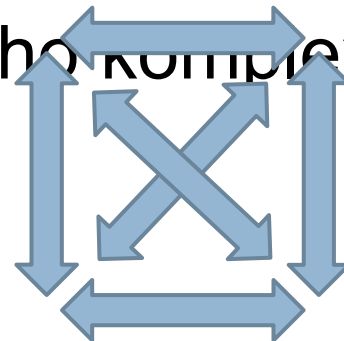

- transformace sídel a stratifikace jejich struktur

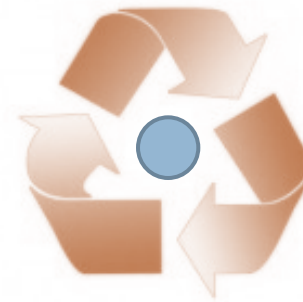
Změny vztahového prostoru

- báze socio-prostorového vývoje organické společnosti
- produkt otevření společnosti
- inovovaná hierarchizace žitého prostoru
- obecný rámec pro uvažování o aktuálních systémech
- charakteristika socioekonomického komplexu
- analýza hlubinných dat
- definitivní pravda o realitě (??)

Transformace sídelního prostoru

- stratifikace sídelních struktur
- uzemní diferenciaci
- koncentrační X dekoncentrační procesy
- integrační X desintegrační procesy

- metropolizace
- suburbanizace
- periferní oblasti

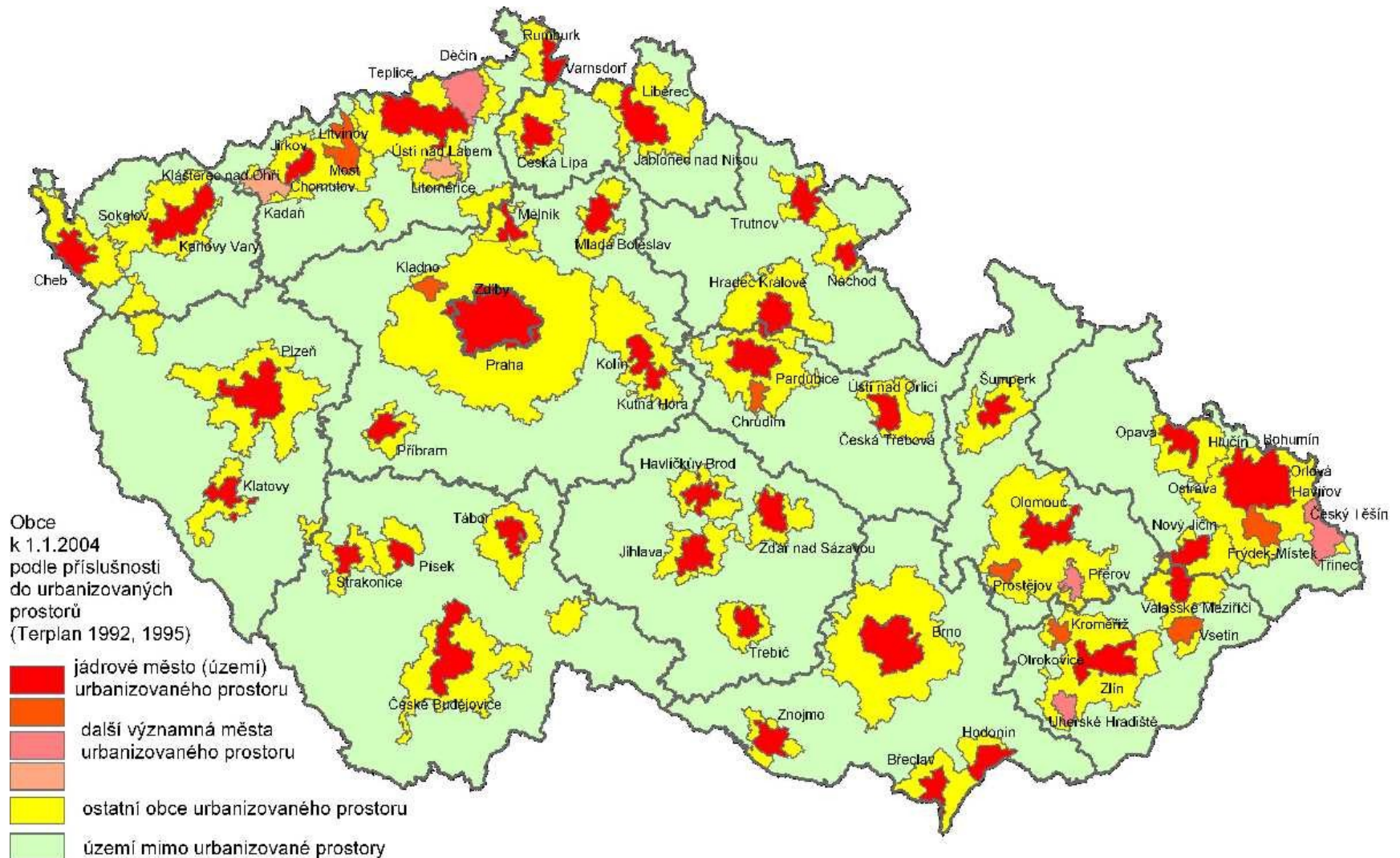
Transformace sídel - metropolizace

- pozice Prahy a pánevních oblastí v kontextu vývoje obecného sídelního systému ČR

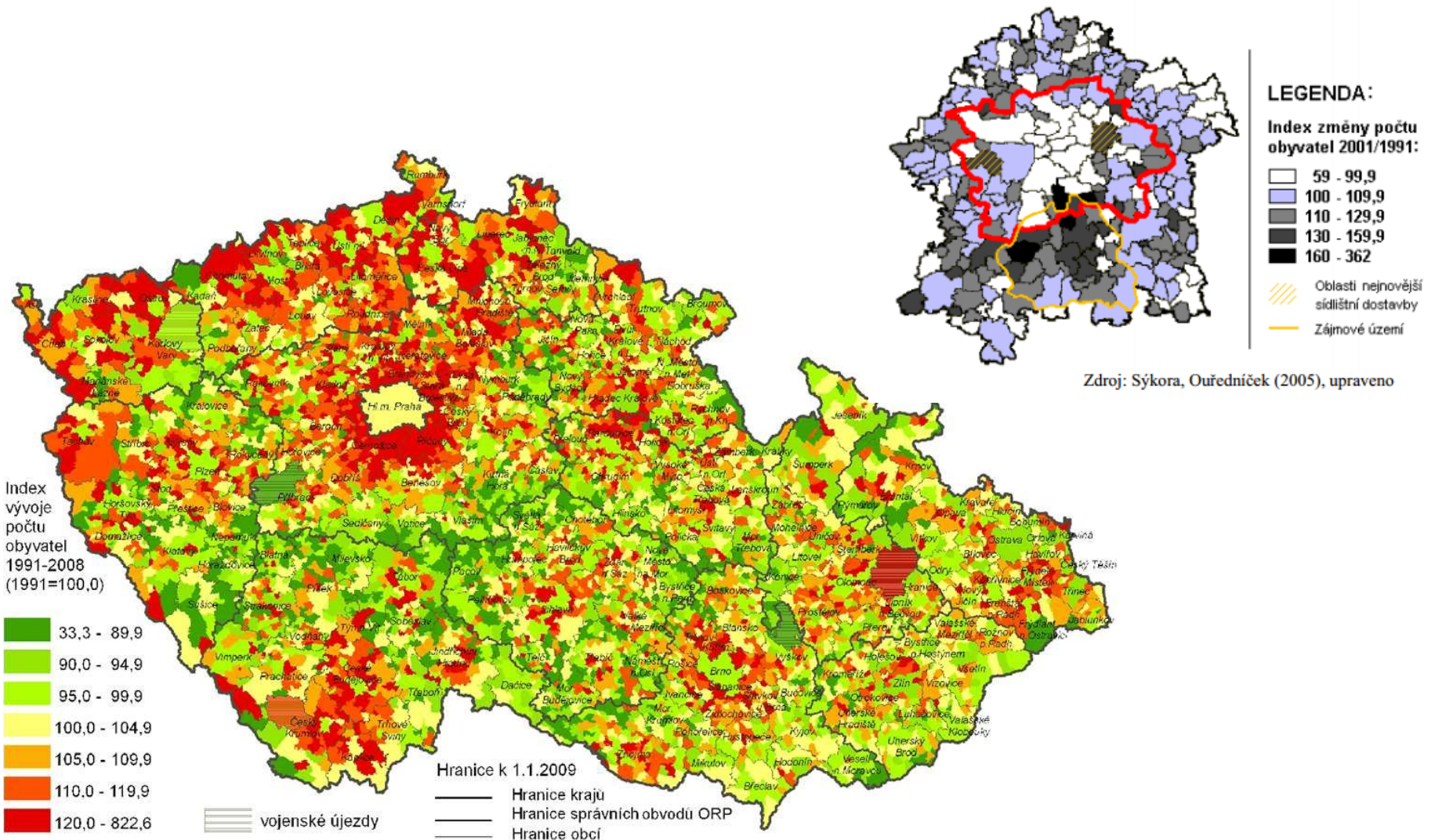
Typ okresů	Podíl na obyv. ČR (%)		Podíl na EA ČR (%)		Změna podílu na EA		EA/obyv. (ČR=100)	
	1991	2001	1991	2001	rozdíl	index	1991	2001
Metropolitní celkem	48,06	47,72	53,74	57,86	4,12	107,7	111,8	121,3
z toho v areálu:								
Prahy	13,41	13,18	~~16,01~~ 37,72	~~23,74~~ 34,12	~~-7,73~~ -3,61	148,3	119,5	180,1
pánvi	12,91	12,80	15,11	11,48	-3,63	75,9	117,1	89,7
ostatní	21,74	21,75	22,62	22,65	0,03	100,1	104,0	104,1
Nemetropolitní celkem	51,94	52,28	46,26	42,14	-4,12	91,1	89,1	80,6
Polohové zóny								
západ	36,98	36,87	38,53	45,40	6,87	117,8	104,2	123,1
střed	38,53	38,65	36,98	34,03	-2,95	92,0	96,0	88,0
východ	24,49	24,48	24,49	20,57	-3,92	84,0	100,0	84,1
Polohové zóny: metropolitní okresy (bez areálu Prahy a pánvi)								
západ	6,82	6,85	7,16	7,04	-0,12	98,3	105,1	102,8
západ bez Karlových Varů a Sokolova	4,73	4,74	4,94	5,19	0,25	105,1	104,5	109,6
střed	10,85	10,79	11,22	11,53	0,31	102,8	103,4	106,8
východ	4,08	4,11	4,24	4,08	-0,16	96,2	104,0	99,4

Transformace sídel - metropolizace

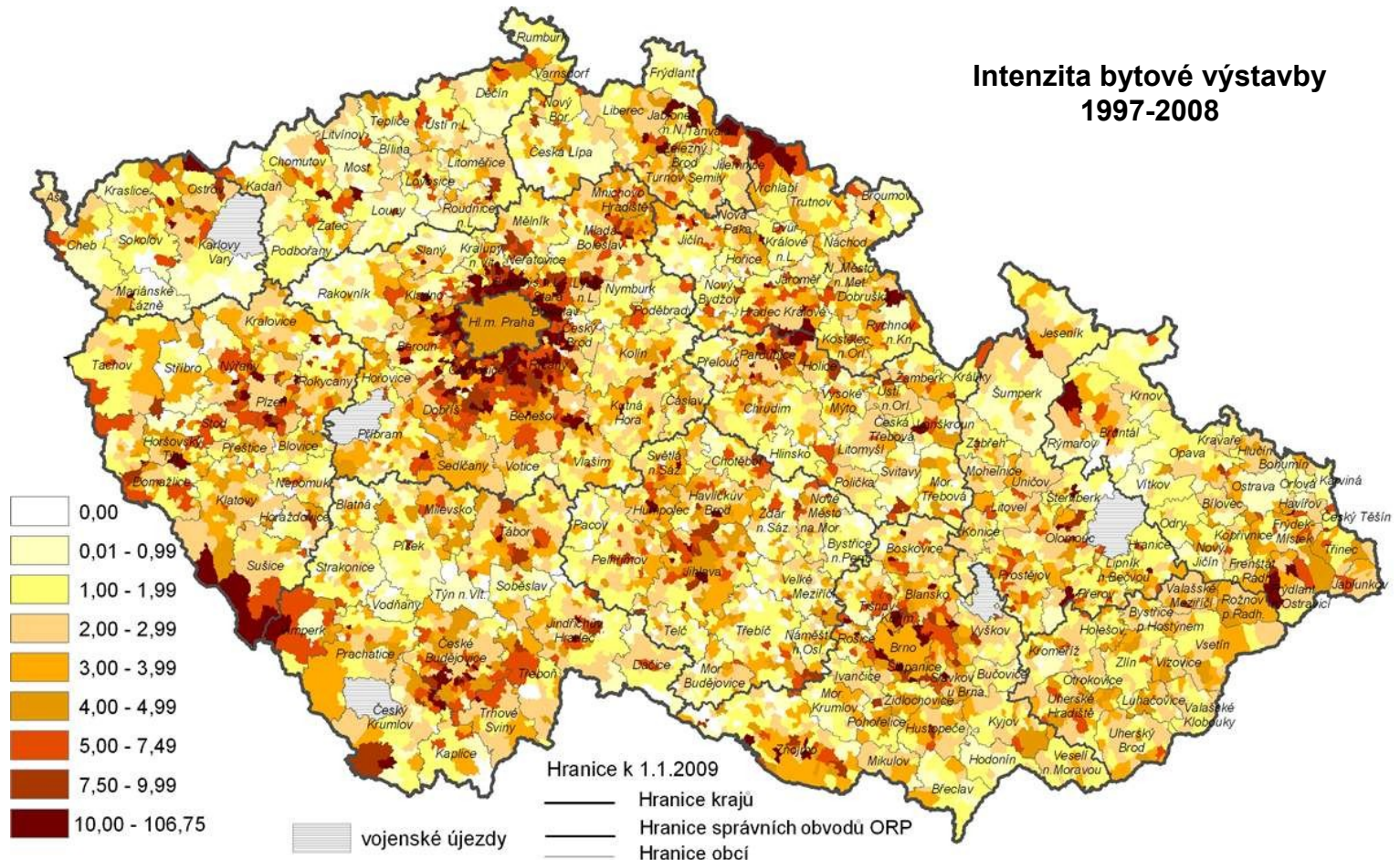

Transformace sídel - suburbanizace

Transformace sídel - suburbanizace

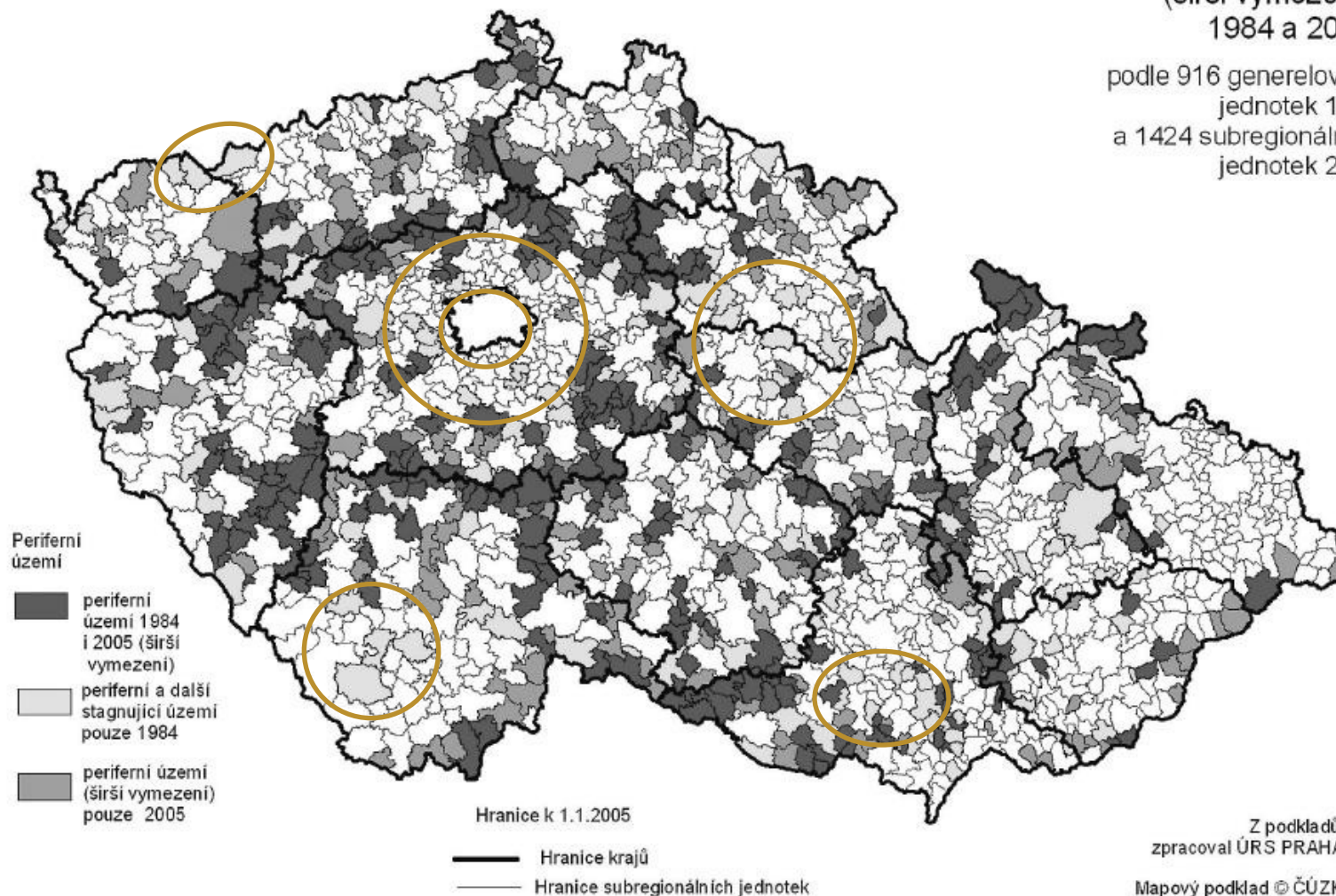

Transformace sídel - periferie

Porovnání periferních území
(širší vymezení)
1984 a 2005

podle 916 generelových
jednotek 1984
a 1424 subregionálních
jednotek 2005

Zadání cvičení

- Vypište 3 nejvýraznější negativa a 3 pozitiva společnosti (nejlépe její organizace) v roce 2013.
- Stejnou otázku položte osobě ročníku narození 1960-1970 o stavu společnosti v roce 1990.
- O případné srovnatelnosti či nejvýraznějších konfliktních bodech sepište krátkou úvahu.
- rozsah: 1-2 strany
- deadline odevzdání: 10. listopadu 2013, 24:00

Zadání cvičení – sociálně vyloučené lokality

- případová studie vybrané lokality
- důraz na proces vzniku, sestěhování, prostorový dosah
- náznak socioekonomické struktury
- charakteristika širšího zázemí lokality – rozvojové možnosti, potenciální zaměstnavatelé, začlenění do prostoru kompaktního města/společnosti
- grafické, mapové, obrazové výstupy (pokud možno)

Zadání cvičení – sociálně vyloučené lokality

- statistické, odborné i publicistické materiály
  - Agentura pro sociální začleňování
  - MPSV: projekt "Analýza sociálně vyloučených romských lokalit a absorpční kapacity subjektů působících v této oblasti,, + interaktivní mapa
  - romea.cz
-
- deadline – 17. 11. 2013, 24:00

Zadání cvičení – sociálně vyloučené lokality

Brno (Cejl)

Litvínov (Janov)

Šluknov, Varnosdorf

Č. Budějovice (Máj)

Olomouc, Přerov

Karviná

Jirkov, Chomutov

...

(již obsazené)

Most (Chánov)

Krupka u Teplic

Ostrava (Přednádraží)

Vsetín, Val. Mez.

Kladno, Slaný

Č. Lípa

Ústí n. L., Děčín

Zadání cvičení – suburbanizace

- charakterizujte vybranou oblast z pohledu rezidenční suburbanizace
  - ▣ lokalizace, zahájení výstavby
  - ▣ typické znaky, charakter, potenciál růstu
  - ▣ letecká vzdálenost od centra města
  - ▣ odhad počtu staveb v nových lokalitách
  - ▣ perverze, zajímavosti
- zaznamenané výsledky vizualizujte do mapy (stačí satelitní snímek + malování)
- deadline – 24. 11. 2013, 24:00

